



Українська мова та читання

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої
освіти

навчальна книга®
Богдан

www.bohdan-books.com www.bohdan-digital.com

Пропонуємо Вашій увазі підручник «Українська мова та читання. 2 клас» (у 2-х частинах) авторів Варзацької Лариси Олександрівни, Трохименко Тамари Олександрівни, Чипурко Віри Петрівни, який є новаторським, розвиваючим, пізнавальний, креативним, цікавим та виховним. Даний підручник є переможцем у Всеукраїнському конкурсі проектів підручників для початкових класів.





- ✓ Зміст підручника відповідає типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом Савченко О. Я., охоплює всі змістові лінії Державного стандарту початкової школи з мовно-літературної освітньої галузі (українська мова і літературне читання) та дозволяє забезпечити цілісність навчально-виховного процесу.
- ✓ У підручнику забезпечено розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності і формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватись українською мовою, послугуватися нею в особистому й суспільному житті; розвиток емоційно-чуттєвого досвіду, мовленнєво-творчих здібностей.
- ✓ Успішне навчання за підручником забезпечить чітка структуризація навчального матеріалу та апарат орієнтування.

Частина 1

ЗМІСТ

ЗВУКИ І БУКВИ

§ 1. Звуки мовлення. Букви.....	4
§ 2. Алфавіт.....	6
§ 3. Наголос.....	10
§ 4. Склад. Перенесення слів із рядка в рядок.....	12
§ 5. Голосні звуки. Позначення їх буквами.....	14
§ 6. Наголошені й ненаголошені голосні.....	18
§ 7. Приголосні звуки. Позначення їх буквами.....	21
§ 8. Дзвінки та глухі приголосні звуки.....	31
§ 9. Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних на письмі.....	35
§ 10. Подовжені м'які приголосні звуки.....	41
§ 11. Вживання апострофа.....	45

СЛОВО

§ 12. Слово. Лексичне значення слова.....	52
§ 13. Слова, однакові за звучанням, але різні за значенням.....	54
§ 14. Слова, близькі та протилежні за значенням.....	57
§ 15. Корінь слова. Спільнокореневі слова.....	59
§ 16. Слова — назви дій. Слова — назви предметів. Слова — назви ознак. Слова — назви чисел.....	66

§ 17. Слова — назви дій.....	69
§ 18. Слова — назви дій, протилежні за значенням.....	72
§ 19. Слова — назви дій, близькі за значенням.....	75
§ 20. Слова — назви предметів.....	77
§ 21. Слова — назви предметів, протилежні за значенням.....	80
§ 22. Слова — назви предметів, близькі за значенням.....	82
§ 23. Велика буква в іменах, по батькові та прізвищах людей.....	86
§ 24. Велика буква у кличках тварин.....	89
§ 25. Велика буква у назвах країн, міст, сіл, вулиць, річок.....	91
§ 26. Слова — назви ознак предметів.....	93
§ 27. Слова — назви ознак, протилежні за значенням.....	95
§ 28. Слова — назви ознак, близькі за значенням.....	97
§ 29. Слова — назви чисел.....	100
§ 30. Службові слова.....	102

РЕЧЕННЯ

§ 31. Поняття про речення.....	107
§ 32. Види речень.....	109

ТЕКСТ

§ 33. Заголовок.....	122
§ 34. Поняття про текст.....	124
§ 35. Будова тексту.....	126
§ 36. Які бувають тексти.....	131

МОВА І МОВЛЕННЯ

§ 37. Мова в житті народу.....	137
§ 38. Усне й писемне мовлення.....	141
§ 39. Сила голосу і швидкість мовлення.....	144
§ 40. Слова ввічливості.....	146
Повторення вивченого за рік.....	149

Частина 2

ЗМІСТ

Я І СВІТ	3
ЧАРІВНИЦЯ-ОСІНЬ	7
Як швидко літо проминуло! Олена Пчілка	8
Осінь. Яків Щоголів	9
Яблуко в осінньому саду. Василь Сухомлинський	10
Осінь. Дмитро Павличко	11
Іхачок-хитрачок. Платон Воронько	13
Надходить осінь. Олександр Копиленко	13
Чи чули ви байку? Марія Чумарна	15
Нерозумна ворона. Українська народна байка	16
Осінній сад. Марія Чумарна	18
Як берізка листя роздарувала. Ірина Прокопенко	21
Осінній вітер. Катерина Перелісна	23
Я І МОЯ СІМ'Я	25
Сім. Варвара Гринько	26
У нашого Омелечка. Дитяча пісенька	27
У цьому раї на землі... Тарас Шевченко	28
Мій мамі. Марія Познанська	28
Вшиванка. Вадим Крищенко	29
Вчить мене мій тато. Марія Чумарна	30
Батьківські поради. З народної мудрості	31
Мій дідусь. Марія Підгірянка	32
Сад. Народна притча	32
Ледача подушка. Василь Сухомлинський	33
Стоїть верба посеред села, розпустила гілля у кожне подвір'я. Іван Сенченко	35
Дерево роду. Марія Чумарна	38
КОЛИСКА І КОЛИСАНКИ	39
В лісі є зелена хата. Платон Воронько	40
Ой ти, коте сірий. Коліскова	41
Ой ходить сон. Коліскова	41
Коліскова. Марія Підгірянка	41
СВІТ МОЇХ КАЗОК	43
Івасик-Телесик. Українська народна казка	44
Хто баба? Леонід Глібов	46
Казка про діда, бабу, онучку, Жучку і котика. З народного	51
Кривенька качечка. Українська народна казка	51
ТВОРИ УЛЮБЛЕНИХ ПИСЬМЕННИКІВ	55
Ріпка. Іван Франко	56
Про двох цапків. Михайло Коцюбинський	60
Дві кізочки. Михайло Коцюбинський	61
Пихата жаба. Василь Сухомлинський	62
Безконечні казочки. Марія Підгірянка	63
ТАЄМНИЦІ ЗИМИ	65
Сонце, Мороз і Вітер. Українська народна казка	66
Зимівля звірів. Українська народна казка	67
Для потішечки. Катерина Перелісна	70
Хтось. Марія Чумарна	71

Кожух. Володимир Підпалый	72
Кіт не знав. Платон Воронько	72
Нашо дубам листя взимку. Григорій Тютюнник	73
Метелики. Олександр Олесь	74
Дванадцять місяців. Українська народна казка	75
Новий рік. Марія Чумарна	77
Посівання	78
РІЗДВЯНІ ВІЗЕРУНКИ	79
Акровірші. Марія Чумарна, Володимир Лучук	81
Щедрівка	82
У КОЛІ ДРУЗІВ	83
Друзьки. Платон Воронько	84
Кошеня. Платон Воронько	84
Дивовижна дружба. Олександр Копиленко	86
Мирилки	87
Вірш-жарт	88
Два півники. Казка	88
Котик і півники	90
МИ ЧЕКАЄМО ВЕСНУ	93
Як дитиною, бувало... Леся Українка	97
Сніг з морозом... Леся Українка	98
На зеленому горбочку. Леся Українка	98
Он ярочки зелененькі... Леся Українка	99
Заклички	100
До сонечка	101
До пташок	101
Народні прикмети	101
ПРИЛІТЛА ЛАСТІВОЧКА	103
Барвінок. Наталя Забіла	104
Встала весна... Тарас Шевченко	105
Весна, садочки зацвіли... Тарас Шевченко	105
Світає... Тарас Шевченко	106
Про що вони гомонять? Марія Чумарна	107
Облітав журавель. Платон Воронько	108
Як Квітень до Березня в гості їздив. Казка	108
Веснянки	110
Благослови, мати	110
Дівчаточка-вороб'ята	111
Сіє баба мак. Гра	111
Ой чого ти, жайворонку? З народного	112
Прилетіли жайворонки. Василь Сухомлинський	113
Веснянка. Олександр Олесь	114
Надійшла весна. Іван Франко	115
Ліпка. Платон Воронько	117
Ластівка. Анатолій Камінчук	118
Береза. Анатолій Камінчук	118
Ти, зозуленько сива. Веснянка	119
Вербові сережки. Ліна Костенко	120
СВІТ — ВЕЛИКА ПИСАНКА	121

Христос воскрес! Леонід Глібов	122
Розмалюю писанку. Дмитро Чередниченко	123
Сонечко. Леся Силенько	124
Цікавий клубочок. Василь Сухомлинський	125
Гуси. Володимир Підпалый	125
А я у гай ходила. Павло Тичина	126
Шум. Микола Воробйов	127
Загадка-недомовка. Марія Підгірянка	128
Найвеселіший місяць. Олександр Копиленко	128
Хто свічки засвітив? Василь Сухомлинський	129
Кольоровий віршик. Євгенія Горева	130
ЩО НАЙКРАЩЕ НА ЗЕМЛІ	131
Пробудження. Марія Підгірянка	132
Яке щастя? Василь Сухомлинський	133
Яка стежка найкраща? Дмитро Чередниченко	133
Де найкраще місце на землі. Дмитро Павличко	134
Про мову. Богдан Чепурко	135
Чарівниця-мова. Марія Чумарна	136
Соловей і жук. Василь Сухомлинський	138
ДЕ КАЗКА — ТАМ ПІДКАЗКА	139
Вовк і семеро козенят. Українська народна казка	140
Насмішувате слово. Народна притча	141
Про горду качку. Байка	143
Кіт і миша. Байка	144
Казка про світло	145
Бузининовий цар. Ліна Костенко	146
Ображена черепаха. Народна байка	148
ВЖЕ ЛІТЕЧКО ПРИХОДИТЬ	149
Літній день. Михайло Коцюбинський	150
Три метелики. Леся Українка	151
Двоє світ. Любова Забашта	152
Джміль. Василь Шкляр	153
Равлик. Василь Чухліб	154
Ранок. Тамара Коломієць	155
Літо. Марія Чумарна	155
Переплутанка. Анатолій Григорук	156

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

I частина

- | | |
|---|--|
|  — початок матеріалу кожного уроку |  — правила для запам'ятовування |
|  — робота всіх учнів класу |  — словникова робота |
|  — робота в групах, парах |  — каліграфічна хвилинка |
|  — дай відповідь на запитання, зроби висновок |  — домашнє завдання |

II частина

- | | |
|---|---|
|  Прочитай виразно |  Завдання творчого характеру |
|  Запитання та завдання |  Робота в парах (або групах) |
|  Словникова робота |  Послухай, переглянь відео |
|  Пограємося | |

Взаємодіємо усно

- Запропоновані завдання спрямовані на формування в учнів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Робота над
виразністю читання

А осінь вже постукала в вікно

Надія Красоткіна

7. 1. Підготуйтеся і виразно прочитайте уривок із вірша.



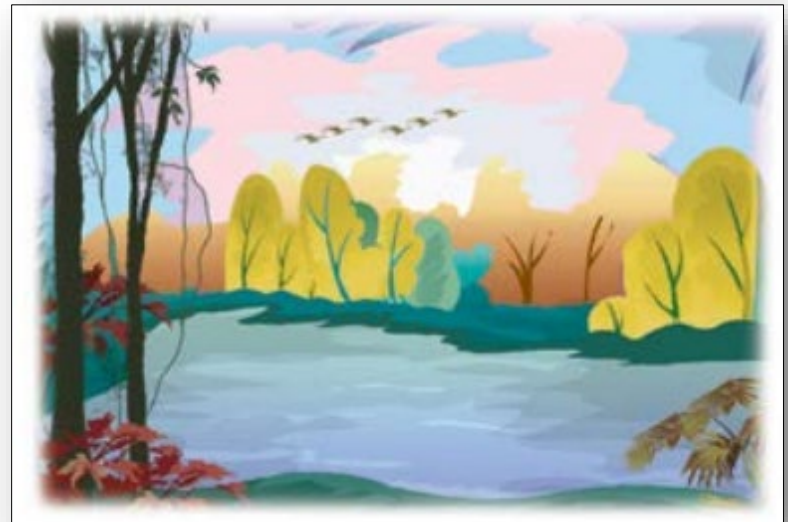
А осінь вже постукала в вікно.
Чарівна осінь, сонячна і світла.
Ще гріє серце сонячне тепло,
зелена барва на лугах не зникла.
Ще синє небо радістю цвіте
і хори коників лунають стоголоса,
а вдень і не подумаєш про те,
що у дворі твоїм пригрілась осінь.

Надія Красоткіна

Творча робота



2. Яку осінь змальовує поетеса: ранню чи пізню? Знайдіть у вірші слова, що підтверджують вашу думку.
3. Випишіть два образні вислови, які вам найбільше сподобалися.





Завдання для
диференційованої
роботи

Словникова
робота

Аналіз та оцінювання
матеріалу

184. 1. Прочитайте початок казки.

 Холодно взимку Зайчикові. Вибіг він на узлісся, а вже ніч настала. Мороз тріщить. Колючий сніг проти Місяця виблискує. Сердитий вітер з яру повіває. Сів Зайчик під кущем, простяг лапки до Місяця, просить:

— Місяцю любий, погрій мене своїми променями, бо довго ще Сонечка чекати...

За Василем Сухомлинським

 2. Куди морозної ночі вибіг Зайчик? Із яким проханням він звернувся до Місяця?

3. Спишіть речення: I варіант — про сніг; II варіант — про вітер. Скористайтесь таблицею із попередньої вправи та знайдіть у цих реченнях слова — назви дій, слова — назви ознак, слова — назви предметів.

заєць

185. 1. Прочитайте ще раз початок казки В. Сухомлинського із попередньої вправи.

 2. Поміркуйте, як могли розвиватися події далі. Продовжте казку, використовуючи запропоновані робочі матеріали. Доберіть заголовок.

Що відповів Місяць на Зайчикове прохання?

Чи зміг він допомогти Зайчикові?

Як Зайчик подякував Місяцеві?

Поспівчував; шкода стало; холодні промені; не можу зігріти.

Порадив; освітив дорогу; надійний сховок; затишне кубельце.

Спасибі; щиро дякую, любий Місяцю; тепер ні сніги, ні морози не страшні.

3. Виразно розкажіть казку в особах.

Творча робота

347. 1. Прочитай текст. Добери до нього заголовок.

Пінгвіни зводять своїх малят до купи — в «дитячий садочок», аби вберегти їх від біди. У кожному «садочку» можуть перебувати сотні пташенят. Наглядають за ними декілька дорослих птахів. Вони не дозволяють малечі виходити за межі «садка».

За Григорієм Труфановим

 2. Спробуй поміняти речення місцями. Прочитай спочатку четверте речення, потім — перше, третє, друге. Чи легко зрозуміти зміст тексту? Який висновок можна зробити?

3. Спиши текст. Підкресли слова, які допомогли тобі дібрати заголовок.

Дослідження

355. 1. Прочитай.



То мчать на верхівку ялини, то перестрибують із гілки на гілку, то головою донизу спускаються на землю. Бігають наввипередки, як діти.

Немає в лісі веселіших звіряток!

З ранку до пізнього вечора невтомно клопочуться прудкі білочки.



2. Чи зрозумілий зміст тексту? Чому?

3. Знайди зачин, основну частину і кінцівку. Як вони розташовані? У якому порядку їх треба записати?

4. Спиши зачин тексту.

5. Усно добери заголовок.

Дослідження

Творча робота

Робота з таблицею

409. 1. Розгляньте таблицю.



Звуків більше, ніж букв, у словах

із буквою щ	із буквою ї	із буквами я, ю, є на початку слова і складу	із апострофом
<i>щиро, щедрівка</i>	<i>їжак, поїзд</i>	<i>яр, Юлія, співає, краю</i>	<i>в'юн, м'ята, п'є, пір'їна</i>



2. Прокоментуйте кожен випадок та наведіть власні приклади. Пригадайте, як вимовляються слова з апострофом.

3. Поміркуйте, чи завжди у вказаних випадках звуків більше, ніж букв. За якої умови кількість звуків і букв у слові буде однакова? Наведіть приклади.

Аналіз, висновки

Творча
робота

Якою порою року для тебе є осінь — веселою чи сумною?

Змалюй словами портрет осені, продовживши речення.

Осінь (яка?) золота, ...
Осінь (що зробила?) нам принесла ...
Восени (що відбувається?) пташки,
комахи, звірі, дерева,
квіти, сонце, небо

Розглянь малюнок. Назви й опиши зображені квіти та дерева.



Прочитай речення, розділивши слова.

*Жовта жоржина журить ся журавлі
відлітають джерело журоче.*

Склади коротеньку розповідь з даними словами.

*бджола, жало, жалити, квітка,
прийшла, жаль, журитися, осінь.*

Розвиток
мовлення



ОСІННІЙ САД

Оса на квіточку присіла.
Роса посіяла краплинки.
Коса травичку покосила —
косар косив без відпочинку.
Вже осінь — згусла неба просинь.
Вже дощ дрібнесенько моросить.
І сад осінній груші зносить,
бо груша відпочинку просить.

Марія Чумарна



Зверни увагу на виділені слова. Яка частинка у цих словах спільна?

Поглянь на малюнок. Чи є щось спільне у предметах та істотах, які називають подібні за звучанням слова?



Прочитай подані слова зліва направо і справа наліво. Встав пропущені літери.

О..А, В..СА, РО..А, Р..СА, КО..А,
КОСА.., К.. МАР, ПРО..О, ПР..СКА.



СКОРОМОВКА

Сонна осіння оса сіла на осонні.



Ще раз уважно прочитай останні рядки вірша «Осінній сад». Поміркуй над тим, чому груша просить відпочинку.

Які ще дерева натомилися за літо і чому?

Розкажи про мандрі зернятка, яке упало на землю. Як воно зимуватиме? Що станеться з ним навесні?



Прочитай уважно вірш, продовжте його.

Відлітають в ірій ...,
вже послули всі, —
і ведмедик у
на всю зиму спати ...

Робота з
малюнком

Міркування



У НАШОГО ОМЕЛЕЧКА

Дитяча пісенька

У нашого Омелечка
невеличка сімеечка:
тільки він та вона,
та старий, та стара,
та Іван, та Степан,
та Василь, та Панас,
та той хлопець, що в нас,
та дві дівки косаті,
та два парубки вусаті,
та дві Христі в намисті,
та дві ляльки в колисці.



Яка сімейка в Омелечка? Полічи її членів.

Спробуй намалювати Омелечкову сімейку у вигляді дерева.



Упізнай, хто із них малий, а хто дорослий: Марусенька, Горпина, Петрусь, Михасик, Оленочка, Уляна, Іван, Яриночка, Панас, Тарасик, Ганна, Дмитрик, Оксаночка.



27



Поміркуй! Чому у деяких казках звірят називають не одним словом, а двома: Мишка-шкряботушка, Жабка-скрекотушка, Кабан-іклан?



Спробуй придумати подвійні імена для таких звіряток:

Котик — ...	Баран — ...
Песик — ...	Коза — ...
Коник — ...	Курочка — ...
Індик — ...	Гуска — ...



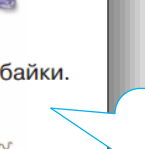
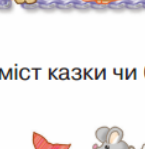
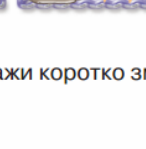
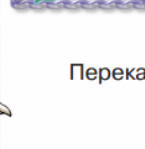
Прочитай назви тварин і скажи, котрі з них є птахами, котрі — звірами, а котрі — рибами.

Лис, білка, горобець, кіт, вовк, орел, гуска, сом, миша, щука, собака, лев, сорока, окунь, соловей, кабан, ведмідь, змія, заєць, лящ, їжак, ворона.

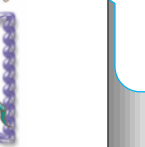


Упізнай їх на малюнку.

Пригадай байки чи казки, в яких ти зустрів/зустрічала когось із названих тварин.



Перекажи коротко зміст казки чи байки.



50

Творча
робота

Розвиток
мовлення



СТРІТЕННЯ

Це свято зустрічі Зими і Літа. Кажуть, що у цей день — 15 лютого — Зима йде туди, де було Літо, а Літо — де була Зима.

Уявімо собі Зиму — стару бабусю, котра заледве дибає. У неї старий полатаний кожух, подерті чоботи. В руках вона несе глечик із льодом, а за плечима в Зими — порожня торба. За Зимою іде Дід Мороз.

А Літо — гарна молодиця з віночком на голові, в руках вона несе пучок колосків. По дорозі вони стрічаються і розмовляють між собою.



Розіграйте у ролях та продовжте розмову Зими, Літа і Мороза.



Робота в парах
(групах)

Читаємо

Передбачені завдання на формування в учнів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, жанрів, стилів, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого досвіду, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в комунікативних ситуаціях, практичному досвіді.

Розвиток
виразності



Прочитай ще раз останній рядок вірша: «високий соняшник на грядці журливо голову схилив». Придумай коротеньку розповідь «Чому журиться соняшник».



ОСІНЬ

Висне небо синє,
синє, та не те;
світить, та не гріє
сонце золоте.

Темная діброва
стихла і мовчить;
листя пожовтіє
з дерева летить.

Здалека під небом,
в вирій летючи,
голосно курличуть
журавлів ключі.

Яків Щоголів



Прочитай вірш мовчки. Який він — сумний чи веселий? Які ознаки осені називає автор?

Порівняй вірші Олени Пчілки і Якова Щоголіва. Чим вони подібні? Який «портрет» осені тобі більше подобається? Чому?

Вірш — невеликий поетичний твір, у якому слова в кінці рядків римуються, тобто звучать однаково чи подібно.



У НАШОГО ОМЕЛЕЧКА

Дитяча пісенька

У нашого Омелечка
невеличка сімечка:
тільки він та вона,
та старий, та стара,
та Іван, та Степан,
та Василь, та Панас,
та той хлопець, що в нас,
та дві дівки косаті,
та два парубки вусаті,
та дві Христі в намісті,
та дві ляльки в колиці.



Яка сімейка в Омелечка? Полічи її членів.

Спробуй намалювати Омелечкову сімейку у вигляді дерева.



Упізнай, хто із них малий, а хто дорослий: Марусенька, Горпина, Петрусь, Михасик, Оленочка, Уляна, Іван, Яриночка, Панас, Тарасик, Ганна, Дмитрик, Оксаночка.



Робота з текстом

Літературознавчі
терміни



ДЕРЕВО РОДУ

З малої насінинки
зростає білий світ.
З маленької дитинки
росте народ і рід.

Ця насінинка світу — Я,
її ростить моя сім'я,
а разом з нею — вся родина,
весь рід, народ, вся Україна!

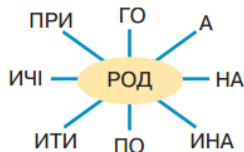
Марія Чумарна



Прочитай вірш і поміркуй: хто є насінинкою на дереві роду.
Як засівається ця насінинка?



Розглянь схему. Склади родину слів.



Послухай прислів'я.



ЗАГАДКИ

- Скільки їх: баба, дві матері, дві доньки й онука?
(зодґ)
- Не син, але своїм батькам рідна дитина.
(вжчнот)
- Дві матусі мене люблять, обидві мене голублять.
(вжчнот і вслдез)



Послухай українську народну пісню «Роде наш красний».



Чи доводилося тобі чути цю пісню?



Придумай продовження пісні. Хто є третьою квіточкою
твого роду? четвертою? п'ятою? Чи великий у тебе рід?



СОНЦЕ, МОРОЗ І ВІТЕР

Українська народна казка



Ішли Сонце, Мороз і Вітер битим
шляхом і зустріли чоловіка. Він і каже:
— Доброго здоров'я! — та й пішов
собі далі.

Вони й засперечались, кому із них
чоловік доброго здоров'я побажав.

Наздогнали чоловіка і перепиту-
ють: кому саме побажав він здоров'я?

— А хто ви такі будете? — цікавить-
ся чоловік.

— Я — Сонце.

— Я — Вітер.

— А я — Мороз.

— Ну то я Вітрові сказав.

От Сонце і каже:

— Я тебе в жнива спляю!

А Вітер:

— Не бійся, я тебе охолоджу!

А Мороз нахваляється:

— Я тебе взимку заморожу!

— А як ти, Морозе, будеш морози-
ти, то я ані повійну — і чоловік не замерзне, — відказав

Вітер.



Чи впізнав ти на малюнку Сонце, Мороз і Вітер?

Чи насправді мороз, вітер і сонце сперечаються між собою?

Коли буває тепліше: коли дме вітер, чи коли його нема?



Прочитай слова і поміркуй, які з них можуть допомогти
створити портрет Вітра, які — Сонця, а які — Мороза.

Ясний, пекучий, палючий, лагідний, ласкавий, ці-
лющий, тріскучий, сильний, поривчастий, холодний,
теплый, стрімкий, безжальний, круглий, студений, роз-
христаний, дощовий, сухий.

Робота над
казкою

Аналіз образних
висловів

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА

9 березня — незвичайний день: щороку в цю пору із далекої чужини вилітають на Україну ластівки.

Саме цього дня колись народився маленький хлопчик Тарас Шевченко. Він виріс великим поетом і художником, прославив Україну на весь світ. Його вірші — теплі і променисті, як весняне сонце. І для України він — улюблений син.



Встала весна, чорну землю
сонну розбудила,
уквітчала її рястом,
барвінком укрила.
І на полі жайворонки,
соловейко в гаї
землю, убрану весною,
вранці зустрічають...

Тарас Шевченко



Весна, садочки зацвіли,
неначе полотном укриті,
росою Божою умиті
біліють. **Весело** землі!

ВЕЛИКДЕНЬ



Свято Великодня — найвеличніше в Україні. Це свято весняного сонця, радісних забав для малечі. Його ще називають Воскресінням — на честь воскреслого Ісуса Христа. В ці дні діти бавляться у весняні розваги, водять гаївочки, а хто умілий — напередодні Великодня, у четвер, розмальовує яєчка-писанки.

Бабусі та матусі в четвер і суботу печуть святкові пасочки, прикрашають їх веселими завиточками-безконечниками, соловейками та колосочками, аби життя наше було щасливим і багатим.

На Великдень треба вибачити одне одному всі образи, щиро поділитися своїми писанками і крашанками, аби доля теж завжди ділилася з нами радістю та добром.



Переглянь картини І. Сколоздри.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Христос воскрес!
Радійте, діти,
біжіть у поле, у садок,
збирайте зіллячко і квіти,
кладіть на Божий Хрест вінок!
Нехай бринять і пахнуть квіти,
нехай почує Божий рай,
як на землі радіють діти
і звеселяють рідний край.

Леонід Глібов



Паска — святковий хліб, прикрашений візерунками з тіста.

Писанка — живе яєчко, на якому воском і фарбами малюють різні узори.

Крашанка — варене яєчко, розмальоване різними барвами.



Які улюблені страви вашої родини? Хто їх готує? Чи є страви, які у вашій родині готують тільки на свята?

Робота з
картинами

Словникова
робота

Взаємодіємо письмово

Подані завдання спрямованні на формування в учнів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

Робота з мовним матеріалом

§ 23. Велика буква в іменах, по батькові та прізвищах людей



Вишиваю вишиваночку я для братика Іваночка

Варвара Гринько



234. 1. Виразно прочитайте вірш.

Вишиваю вишиваночку
я для братика **Іваночка**.
Вишиваночка у вишеньках,
ягідками рясно вишита.

Варвара Гринько



2. Який звук найчастіше повторюється у вірші? Яке враження створюється завдяки цьому?

3. Знайдіть у тексті слова — назви предметів. Усно поставте до них питання.

86

4. Запишіть із пам'яті перші два віршовані рядки. Поясніть, чому виділене слово написали з великої букви.

Робота з таблицею

182. 1. Розглянь таблицю.

що?	що робить?
сніг	свище, дме, зриває,
вітер	мете, падає, вкриває

2. Що може робити сніг? А вітер? Запиши слова парами за зразком.
Зразок.

Ялинка /що робить?/ зеленіє.

Зразок письма

Теоретичний матеріал

118. 1. Розгляньте таблицю. Прочитайте слова першого і другого стовпчиків парами, чітко вимовляючи виділені склади. Зіставте вимову цих складів.

зна- ння	зна- ні (стежки)
писа- ння	писа- ні (букви)
чита- ння	прочита- ні (книги)
весі- ля	весе- лі (свята)

2. У яких словах м'які приголосні звуки вимовляються подовжено? Як вони позначаються на письмі?

М'який подовжений приголосний звук позначається на письмі двома однаковими літерами: **світання, віття, галуззя**.

3. Побудуйте звукові моделі слів **знання** і **знані** (стежки). Зверніть увагу, що подовження звука у звуковій моделі позначають двокрапкою.

• - • = • - • :: •
о по ві да ння

А які загадки загадує тобі твоя бабуся? Чи мама? Які казки вони тобі розповідають?

Придумай власну загадку про сонечко.

Змалюй словами портрет своєї бабусі. Постарайся відобразити її вдачу, звички, усмішку, улюблені заняття.

Допиши вірш, уставивши пропущені слова.

Бабусю рідненька,
ти — мамина ...
Тебе обнімаю
і щастя ...

Напиши коротеньке оповідання «Хто мене навчає», використовуючи даний текст із пропущеними словами.

Коли я вранці прокидаюся, сонечко заглядає у віконечко і навчає мене ...

Я одягаюся і збираюся до школи, а моя мама ...

У школі моя вчителька допомагає мені вивчити ...

Мої друзі завжди підказують мені ...

А мої улюблені дідусь та бабуся ...

Тато завжди бере мене з собою у ліс і на риболовлю та навчає ...

А ще хто і чого тебе навчає?

ЗАГАДКИ

■ Мала-невеличка моя ...
(вжидтсэо)

■ Дуже добре друга мати,
а ще краще мати ...
(сгавр)

СКОРОМОВКА

У сім'ї-сімеєчці сім «Я» сміються.

Чи справді слова схожі на зернятка?

Чи може з доброго слова вирости радість? щира усмішка? добрий настрій?

ПОСІВАННЯ

Сійся, родися,
жито, пшениця,
горох, чечевиця
і всяка пашниця!
Знизу корениста,
зверху колосиста,
щоб на майбутній рік
було всього більше, ніж торік.
Щоб всього було доволі
і в коморі, і на полі.
Сію, сію, посіваю,
з Новим роком поздоровляю!



Що б ти хотів побажати собі, своїм друзям і рідним у Новий рік?

Придумай власне привітання з Новим роком.



Хлопчики й дівчатка,
рік Новий вже сяє —
кожному дитяточку
радість бажає,
мудрості — в голівоньки,
в серденька — любові.
Будьте всі щасливі,
будьте всі здорові!



БАРВІНОК



Недавно ще гула метелиця,
іще лежить в низинах сніг,
а вже барвінку листя стелиться
зеленим килимом до ніг.



Воно під снігом і під кригою
всю зиму зелень берегло
і перше стрінуло з відлигою
весняне сонце і тепло.

Наталя Забіла



Метелиця — вітряна погода, коли сніг замітає землю.
Низина — долина.
Відлига — тепла погода, коли тане сніг.

ПРИСЛІВ'Я



У березні сім погод: сіє, віє, крутить, мутить,
рве, зверху ллє, знизу мете.



Розглянь малюнок. Склади у правильному порядку літери і прочитай слова. Спробуй намалювати сім погод березня.



СКОРОМОВКА

В нас надворі погода розмокропогодилася.



Придумай власні скоромовки за зразком.

Надворі весна роз... .

Надворі літо роз... .



Світає,
край неба палає,
соловейко в темнім гаї
сонце зустрічає.

Тихесенько вітер віє,
стеги, лани мріють,
між ярами над ставами
верби зеленіють.

Тарас Шевченко



Прочитай уважно вірші, вслухайся, як звучать виділені слова. Зверни увагу, яке світло йде від звука «с». Придумай подібні слова, що несуть в собі світло і радість.

Встав пропущені звуки й утвори нові слова.

С — Н
С — Н
С — Н —
С — Н —

С — М
С — М
С — М —
С — М —



Послухай пісню на слова Т. Шевченка «Тече вода з-під явора».



Намалюй ілюстрацію до цієї пісні.

Робота з мовним матеріалом

Медіадодаток



Досліджуємо медіа

Передбачено формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в матеріалах та використовувати її, створювати прості медіапродукти.

Аналіз, оцінювання,
порівняння

Робота з
медіапродуктами

Маленька хмарка виринає

Іван Франко

104. 1. Розгляньте малюнок і прослухайте уривок із вірша Івана Франка у супроводі музичного твору М. Лисенка «Елегія» (К. Новицький, бандура).

Аж **ос..** в безмірному просторі,
мов парус на далеких морі,
мален..ка хмарка виринає
і **звіл..на**, стиха пропливає.

Іван Франко



2. Чи допомогла вам мелодія уявити маленьку хмарку в небесному безмежжі? Розкажіть, яка картина постала у вашій уяві.

37

3. Які літери пропущено у виділених словах? Випишіть ці слова та поділіть їх на склади для перенесення.

§ 26. Слова — назви ознак предметів

А в тому саду чисто метено

З народного

255. 1. Прочитайте уривок із народної пісні.

А в тому саду
чисто метено,
ще й хрещатим барвіночком
дрібно плетено.

2. Розкажіть, яким ви уявляєте собі цей сад.
3. Прослухайте другу рапсодію М. Лисенка з теми «Думка-шумка». Мелодія допоможе уявити, як сад прокидається від зимового сну.

Медіадодаток



Послухай пісню «Доброго ранку» (сл. М. Чумарної, муз. О. Герасименко).



Хто ще посміхається тобі зранку і каже «Привіт»? Як ти розумієш слова «білий світ»? Чому світ називають саме білим? Розглянь малюнок. Чи знайомі тобі дані слова? Що вони означають?



світло
свято
світлиця
свічка
досвіток
світанок
світло



Продовж ряд слів за зразком. З окремими словами склади речення.

СВІЧКА — (яка?) світла, ясна, тепла, гаряча, ...

СВЯТО — (яке?) радісне, ...

ДОСВІТОК — (що робить?) пробуджується, ...

СВІТИЛО — (що робить?) сяє, ...

Який настрій викликають у тебе ці слова? А які можуть «погасити» цей радісний настрій?

Робота над мовним матеріалом

Аналіз, порівняння,
висновок

РЕЧЕННЯ

§ 31. Поняття про речення



Лісове джерельце, добре в нього серце

Марія Чумарна



297. 1. Прослухайте уривок із вірша Олександра Олеся у супроводі музичного твору М. Дремлюги «Прелюдія» (К. Новицький, бандура). Що ви уявляєте?

Гроза пройшла... Зітхнули трави,
квітки голівки підняли,
і сонце, тепле і ласкаве,
спинило погляд на землі.
Здаля розвіялись тумани,
знов ясно, пахощі, тепло...

Олександр Олесь



2. Скільки речень у цьому уривку? Про що розповідається в кожному з них?

3. Поміркуйте, для чого слугує речення.



ЩЕДРІВКА

Ой сивая тая зозуленька.

Приспів (після кожного рядка):
Щедрий вечір, добрий вечір,
добрим людям на здоров'я!

Усі сади та і облітала.
А в одному та і не бувала.
А в тім саду три тереми.
А в першому — красне сонце.
А в другому — ясен місяць.
А в третьому — дрібні зірки.
Ясен місяць — пан господар.
Красне сонце — жона його.
Дрібні зірки — його дітки.



Прáзник — свято.

Щедрі́вка — пісня-привітання зі Щедрим вечором.
Щедрі́вку співали дівчата.

Тéрем — чарівний будиночок.



Переглянь мультфільм на пісню «Щедрик» (реж. С. Коваль).



Спробуй «розмалювати» сонце, місяць і зірки гарними словами: МІСЯЦЬ — який?; СОНЦЕ — яке?; ЗІРКИ — які?



ЗАГАДКИ

- Золоте сховалося, а срібне показалося.
(Сонце і місяць)
- Іде лісом — не шелестить.
Іде водою — не плюскотить.
(Місяць)



ДІВЧАТОЧКА-ВОРОБ'ЯТА

Дівчаточка-вороб'ята,
радьмося!
Та виходім на травичю —
граймося!
Та виходім на травичю —
в добрий час.
Нема таких співаночок,
як у нас.



Послухай гаївку
«Подольночка».



СІЄ БАБА МАК

Пісенька-гра

Станьте в коло, «баба» посередині. «Баба» робить вигляд, що не знає, як сіяти мак, як його полоти, збирати. А всі діти, що стоять у колі, співають і своїми рухами показують «бабі», що треба робити.



Досліджуємо мовні явища

Подані завдання спрямовані на дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил українського правопису, формування в молодших школярів умінь послугуватися українською мовою в усіх сферах життя.

8. Прочитай український алфавіт. Запам'ятай порядок букв та їх назви.

Аа а	Бб бе	Вв ве	Гг ге	Ґґ ґе	Дд де	Ее е	Єє є
Жж же	Зз зе	Ии и	Іі і	Її ї	Йй ій	Кк ка	Лл ел
Мм ем	Нн ен	Оо о	Пп пе	Рр ер	Сс ес	Тт те	Уу у
Фф еф	Хх ха	Цц це	Чч че	Шш ша	Щщ ща	Ь знак м'якшення	
Юю ю	Яя я						

В українському алфавіті 33 букви. Кожна буква має своє місце і свою назву.

§ 4. Склад.

Перенесення слів із рядка в рядок

Пішов котик на торжок

З народного

26. 1. Прочитай потішку. Повтори її декілька разів.

Пішов котик на торжок,
купив собі козушок.

З народного

2. Запиши потішку з пам'яті.

3. Виділені слова поділи на склади. Скільки складів у кожному слові?



Слова треба переносити із рядка в рядок за складами: *ро-машка, рома-шка, ромаш-ка*. Склад із однієї літери не залишають у попередньому рядку і не переносять у наступний: *лі-лія, яли-на*.

Теоретичний
матеріал

Словникова робота

42. 1. Розгляньте таблиці. Прочитайте слова, правильно вимовляючи виділені склади.

я-сен	[йа]	бу-ря	[р'а]
бур'-ян	[йан]	шко-ляр	[л'ар]
юр-та	[йур]	лю-ди-на	[л'у]
спі-ва-є	[йе]	си-нє	[н'е]
ї-жак	[йі]		

16

Робота з таблицею

2. Спишіть слова у два стовпчики. Побудуйте звукові моделі слів *буря* і *бур'ян*.

3. Зробіть висновок, коли букви *я*, *ю*, *є* позначають два звуки, а коли — один. Що можна сказати про букву *ї*?

Букви **я**, **ю**, **є** позначають два звуки [йа], [йу], [йе] на початку слова, після голосного та після апострофа: *яблуко*, *грає*, *в'юн*.
У середині та в кінці складу букви **я**, **ю**, **є** позначають голосні [а], [у], [е] і м'якість попереднього приголосного: *рясно*, *люлька*, *осінне*.
Буква **ї** завжди позначає два звуки — [йі]: *їжак*, *поїзд*, *гаї*, *солов'ї*.

252. Напиши свою адресу: назву міста (селá), назву вулиці, номер будинку і квартири.



вулиця

помілка

378. 1. Прочитайте текст.

У світлих глибинах народної мови віддзеркалюється небо Вітчизни, її поля, гори, доли, ліси, бурі й грози.

У скарбницю рідного слова кожне покоління складає плоди історичних подій, вірування і погляди, сліди пережитого горя й пережитої радості.

За Костянтином Ушинським

137

2. Що народ дбайливо зберігає у слові?
3. Уявіть, що зникли всі мови світу. Що тоді сталося б? Яким було би життя людини?
4. Чи близькі за значенням вислови: *рідне слово*, *скарбниця рідного слова*, *рідна мова*? Доведіть свою думку.
5. Доповніть і запишіть «гроно» до слова *мова*.

Мова (яка?) рідна, материнська, ...

Наша мова постійно розвивається. З'являються слова, які позначають назви нових предметів, дій. А назви предметів, якими сучасні люди не користуються, поступово виходять з ужитку.

Теоретичний матеріал

95. 1. Прочитай прислів'я. Поясни, як ти розумієш їх зміст.



1. **Хліб**-сіль **їж**, а правду **ріж**. 2. Не той **друг**, хто медом маже, а той, хто правду каже. 3. Щоб **рибку** з'їсти, треба в воду лізти. 4. **Легко** сказати, але **важко** зробити.

2. Випиши виділені слова: спочатку — односкладові, потім — двоскладові, поділяючи їх на склади. Підкресли букви, які позначають дзвінкі приголосні звуки в кінці слова і складу. Чітко вимов відповідні звуки.



В українській мові дзвінкі приголосні звуки в кінці слова і складу вимовляються дзвінко: *рід, голуб, книж-ка, беріз-ка*.

96. 1. Розглянь малюнки. Назви зображені предмети, чітко вимовляючи дзвінкі приголосні звуки в кінці слова і складу.



2. Із двома словами (на вибір) склади і запиши речення.



Чи цікаво тобі ходити до школи і чому? Можеш побудувати свою розповідь так:

У школі мені цікаво, бо ...
Мені хочеться іти до школи, тому що ...
У школі я люблю ...



Допоможи кошеняті із розсипаних літер швидко скласти слова: *мама, хвіст, школа*.



Опиши свого друга (свою подругу), продовживши речення.

Мого друга (мою подругу) звати ...
Мій друг (моя подруга) любить ...
Мій друг (моя подруга) уміє ...
Моєму другові (моїм друзі) подобається ...



Розглянь малюнок. Які зі звірятко можуть дружити між собою, а які — ні? Чому?





Чи знаєш ти, що пташкам доводиться летіти з вирію по три-чотири тисячі кілометрів, долати моря, океани, високі гори?
Чи здогадуєшся ти, яка сила веде пташок додому?



ПРИЛІТІЛ ЖАЙВОРОНКИ

Оповідання

Коли у весняному небі з'являються перші жайвори, матері печуть маленьких жайворонків з пшеничного тіста.

Спекла мама пташку й Сергійкові. Посадив він її на відчинене вікно. Яскраво світить весняне сонечко, співає теплий вітер у зеленій вербі. Сидить жайвір,



дивиться чорним очком у небо. І здається Сергійкові: ворушить пташка крильцями, ось-ось злетить у небо.

Настала ніч. Заснув Сергійко. А жайвір усе дивиться й дивиться в небо. І приснилося Сергійкові, що холодно стало жайвору, і хлопчик узяв його до себе в постіль, щоб той зігрівся.

Ледве розплющив очі Сергійко уранці — зараз же глянув на підвіконня. Вікно відчинене, а жайворонка немає. Підбігає Сергійко до вікна, дивиться в голубе ранкове небо й гука:

— Мамо, жайворонок наш полетів у небо! Он він співає.

— А ти брав його до себе в постіль?

— Брав на одну хвилинку серед ночі. Йому було холодно. Я погрів його...

— А, то це він уранці полетів, — з усмішкою відповіла мама.

Василь Сухомлинський



Куди подівся жайворонок? Чи справді він полетів у небо? Які пташки повертаються із вирію першими?



ВЕСНЯНКА

А вже красне сонечко
припекло, припекло,
ясношире золотого
розлило, розлило.

На вулиці струмені
воркотять, воркотять.
Журавлі **курликають**
та **летять**, та летять.

Засиніли проліски
у ліску, у ліску...
Швидко буде земленька
вся в вінку, вся в вінку.

Ой сонечко-батечку,
догоди, **догоди**,
а ти, земле-матінко,
уроди, **уроди**.

Олександр Олесь

У навчально-методичний комплект входять:

- **Українська мова. Робочий зошит. 2 клас**
Варзацька Л. О., Трохименко Т. О.
- **Літературне читання. Робочий зошит. 2 клас**
Чипурко В. П., Чумарна М. І.
- **Українська мова. Конспекти уроків. 2 клас**
- **Літературне читання. Конспекти уроків. 2 клас**
- **Українська мова в таблицях. 2 клас**
- **Розвиток зв'язного мовлення в таблицях. 2 клас**
- **Українська мова. Зошит з розвитку зв'язного мовлення. 2 клас**
Будна Н. О.
- **Українська мова. Зошит для контрольних робіт. 2 клас**
Будна Н. О.
- **Літературне читання. Зошит для контрольних робіт. 2 клас**
Будна Н. О.
- **Позакласне читання. Збірник. 2 клас**
- **Барвисте коромисло. 2 кл.**
- **Диво-читанка. 2 кл.**
- **Сучасні українські письменники дітям. 2 кл.**





Дякуємо за увагу!